The Text

अर्जुन उवाच

संन्यासं कर्मणां कृष्ण पुनर्योगं च शंससि ।

यच्छ्रेय एतयोरेकं तन्मे ब्रूहि सुनिश्चितम् ॥१॥

संन्यासम् कर्मणाम् कृष्ण पुनः योगम् च शंससि ।

यत् श्रेयः एतयोः एकम् तत् मे ब्रूहि सुनिश्चितम् ॥

Arjuna Uvaacha

1. **sannyaasaṅ karmaṇaaṅ kriṣhṇa punar-yogañ cha shansasi, yach-chhreya etayor-ekan tan-me broohi sunishchitam**

श्री कृष्ण उवाच

संन्यासः कर्मयोगश्च निःश्रेयसकरावुभौ ।

तयोस्तु कर्मसंन्यासात्कर्मयोगो विशिष्यते ॥२॥

संन्यासः कर्मयोगः च निःश्रेयसकरौ उभौ । तयोः तु कर्मसंन्यासात् कर्मयोगः विशिष्यते ॥

Shree Kriṣhṇa Uvaacha

2. **sannyaasaḥ karma-yogash-cha niḥ-shreyasa-karaav-ubhau, tayos-tu karma-sannyaasaat-karma-yogo vishiṣhyate.**

ज्ञेयः स नित्यसंन्यासी यो न द्वेष्टि न काङ्क्षति ।

निर्द्वन्द्वो हि महाबाहो सुखं बन्धात्प्रमुच्यते ॥३॥

ज्ञेयः सः नित्यसंन्यासी यः न द्वेष्टि न काङ्क्षति । निर्द्वन्द्वः हि महाबाहो सुखम् बन्धात् प्रमुच्यते ॥

3. **jñeyaḥ sa nitya-sannyaasee yo na dveṣhṭi na kaaṅkṣhati, nir-dvandvo hi mahaa-baaho sukham bandhaat-pramuchyate**

सांख्ययोगौ पृथग्बालाः प्रवदन्ति न पण्डिताः ।

एकमप्यास्थितः सम्यगुभयोर्विन्दते फलम् ॥४॥

सांख्ययोगौ पृथक् बालाः प्रवदन्ति न पण्डिताः ।

एकम् अपि आस्थितः सम्यक् उभयोः विन्दते फलम् ॥

4. saaṅkhya-yogau prithag-baalaaḥ pravadanti na paṇḍitaaḥ, ekam-apy-aasthitaḥ samyag-ubhayor-vindate phalam

यत्सांख्यैः प्राप्यते स्थानं तद्योगैरपि गम्यते ।

एकं सांख्यं च योगं च यः पश्यति स पश्यति ॥५॥

यत् सांख्यैः प्राप्यते स्थानम् तत् योगैः अपि गम्यते ।

एकम् सांख्यम् च योगम् च यः पश्यति सः पश्यति ॥

5. yat-saaṅkhyaiḥ praapyate sthaanan tad-yogairapi gamyate, ekan saaṅkhyañ cha yogañ cha yaḥ pashyati sa pashyati

संन्यासस्तु महाबाहो दुःखमाप्तुमयोगतः ।

योगयुक्तो मुनिर्ब्रह्म न चिरेणाधिगच्छति ॥६॥

संन्यासः तु महाबाहो दुःखम् आप्तुम् अयोगतः । योगयुक्तः मुनिः ब्रह्म न चिरेण अधिगच्छति ॥

6. sannyaasas-tu mahaa-baaho duḥkham-aaptum-ayogataḥ, yoga-yukto munir-brahma na chireṇa-adhigachchhati

योगयुक्तो विशुद्धात्मा विजितात्मा जितेन्द्रियः ।

सर्वभूतात्मभूतात्मा कुर्वन्नपि न लिप्यते ॥७॥

योगयुक्तः विशुद्धात्मा विजितात्मा जितेन्द्रियः ।

सर्वभूत आत्मभूत आत्मा कुर्वन् अपि न लिप्यते ॥

7. yoga-yukto vishuddh-aatmaa vijit-aatmaa jit-endriyaḥ, sarvabhoot-aatmabhoot-aatmaa kurvann-api na lipyate

नैव किञ्चित्करोमीति युक्तो मन्येत तत्त्ववित् ।

पश्यञ्शृण्वन्स्पृशञ्जिघ्रन्नश्नन्गच्छन्स्वपञ्श्वसन् ॥८॥

न एव किञ्चित् करोमि इति युक्तः मन्येत तत्त्ववित् ।

पश्यञ् शृण्वन् स्पृशञ् जिघ्रन् अश्नन् गच्छन् स्वपञ् श्वसन् ॥

8. na-iva kiñchit-karome-eti yukto manyeta tattvavit, pashyañ shriṇvan sprishañ jighrann-ashnan gachchhan svapañ shvasan

प्रलपन्विसृजन्गृह्णन्नुन्मिषन्निमिषन्नपि ।

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु वर्तन्त इति धारयन् ॥९॥

प्रलपन् विसृजन् गृह्णन् उन्मिषन् निमिषन् अपि । इन्द्रियाणि इन्द्रियार्थेषु वर्तन्ते इति धारयन् ॥

9. pralapan-visrijan-grihṇann-unmiṣhan-nimiṣhann-api, indriyaaṇe-endriya-artheṣhu vartanta iti dhaarayan

ब्रह्मण्याधाय कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा करोति यः ।

लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवाम्भसा ॥१०॥

ब्रह्मणि आधाय कर्माणि सङ्गम् त्यक्त्वा करोति यः ।

लिप्यते न सः पापेन पद्मपत्रम् इव अम्भसा ॥

10. brahmaṇy-aadhaaya karmaaṇi saṅgan tyaktvaa karoti yaḥ, lipyate na sa paapena Padma-patram-iva-ambhasaa

कायेन मनसा बुद्ध्या केवलैरिन्द्रियैरपि ।

योगिनः कर्म कुर्वन्ति सङ्गं त्यक्त्वात्मशुद्धये ॥११॥

कायेन मनसा बुद्ध्या केवलैः इन्द्रियैः अपि ।

योगिनः कर्म कुर्वन्ति सङ्गम् त्यक्त्वा आत्मशुद्धये ॥

11. kaayena manasaa buddhyaa kevalair-indriyair-api, yoginaḥ karma kurvanti saṅgan tyaktv-aatma-shuddhaye

युक्तः कर्मफलं त्यक्त्वा शान्तिमाप्नोति नैष्टिकीम् ।

अयुक्तः कामकारेण फले सक्तो निबध्यते ॥१२॥

युक्तः कर्मफलम् त्यक्त्वा शान्तिम् आप्नोति नैष्टिकीम् ।

अयुक्तः कामकारेण फले सक्तः निबध्यते ॥

12. yuktaḥ karma-phalan tyaktvaa shaantim-aapnoti naiṣhṭikeem, ayuktaḥ kaama-kaareṇa phale sakto nibadhyate

सर्वकर्माणि मनसा संन्यस्यास्ते सुखं वशी ।

नवद्वारे पुरे देही नैव कुर्वन्न कारयन् ॥१३॥

सर्वकर्माणि मनसा संन्यस्य आस्ते सुखम् वशी । नवद्वारे पुरे देही न एव कुर्वन् न कारयन् ॥

13. sarvaṇi manasaa san nyasyaaste sukham vashee, navadvaare pure dehee naiva kurvanna kaarayan

न कर्तृत्वं न कर्माणि लोकस्य सृजति प्रभुः ।

न कर्मफलसंयोगं स्वभावस्तु प्रवर्तते ॥१४॥

न कर्तृत्वम् न कर्माणि लोकस्य सृजति प्रभुः । न कर्मफलसंयोगम् स्वभावः तु प्रवर्तते ॥

14. na kartritvan na karmaaṇi lokasya srijati prabhuḥ, na karma-phala-sañyogan svabhaavas-tu pravartate

नादत्ते कस्यचित्पापं न चैव सुकृतं विभुः ।

अज्ञानेनावृतं ज्ञानं तेन मुह्यन्ति जन्तवः ॥१५॥

न आदत्ते कस्यचित् पापम् न च एव सुकृतम् विभुः ।

अज्ञानेन आवृतम् ज्ञानम् तेन मुह्यन्ति जन्तवः ॥

15. n-aadatte kasyachit-paapan na cha-iva sukritam vibhuḥ, ajñaanen-aavritañ jñaanan tena muhyanti jantavaḥ

ज्ञानेन तु तदज्ञानं येषां नाशितमात्मनः ।

तेषामादित्यवज्ज्ञानं प्रकाशयति तत्परम् ॥१६॥

ज्ञानेन तु तत् अज्ञानम् येषाम् नाशितम् आत्मनः ।

तेषाम् आदित्यवत् ज्ञानम् प्रकाशयति तत् परम् ॥

16. jñaanena tu tad-ajñaanañ yeṣhaan naashitam-aatmanaḥ, teṣhaam-aaditya-vaj-jñaanam prakaashayati tat-param

तद्बुद्धयस्तदात्मानस्तन्निष्ठास्तत्परायणाः ।

गच्छन्त्यपुनरावृत्तिं ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः ॥१७॥

तत् बुद्धयः तत् आत्मानः तत् निष्ठाः तत् परायणाः ।

गच्छन्ति अपुनरावृत्तिम् ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः ॥

17. tad-buddhayas-tad-aatmaanas-tan-niṣhṭhaas-tat-paraayaṇaaḥ, gachchhanty-apunar-aavrittiñ jñaana-nirdhoota-kalmaṣhaaḥ

विद्याविनयसम्पन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।

शुनि चैव श्वपाके च पण्डिताः समदर्शिनः ॥१८॥

विद्याविनयसम्पन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।शुनि च एव श्वपाके च पण्डिताः समदर्शिनः ॥

18. vidyaa-vinaya-sampanne braahmaṇe gavi hastini, shuni cha-iva shvapaake cha paṇḍitaaḥ sama-darshinaḥ

इहैव तैर्जितः सर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः ।

निर्दोषं हि समं ब्रह्म तस्माद् ब्रह्मणि ते स्थिताः ॥१९॥

इह एव तैः जितः सर्गः येषाम् साम्ये स्थितम् मनः ।

निर्दोषम् हि समम् ब्रह्म तस्मात् ब्रह्मणि ते स्थिताः ॥

19. iha-iva tair-jitaḥ sargo yeṣhaan saamye sthitam manaḥ, nir-doṣhaṅ hi samam brahma tasmaad brahmaṇi te sthitaaḥ

न प्रहृष्येत्प्रियं प्राप्य नोद्विजेत्प्राप्य चाप्रियम् ।

स्थिरबुद्धिरसंमूढो ब्रह्मविद् ब्रह्मणि स्थितः ॥२०॥

न प्रहृष्येत् प्रियम् प्राप्य न उद्विजेत् प्राप्य च अप्रियम् ।

स्थिरबुद्धिः असंमूढः ब्रह्मवित् ब्रह्मणि स्थितः ॥

20. na prahriṣhyet-priyam praapya n-odvijet-praapya cha-apriyam, sthira-buddhir-asammooḍho brahmavid brahmaṇi sthitaḥ

बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा विन्दत्यात्मनि यत्सुखम् ।

स ब्रह्मयोगयुक्तात्मा सुखमक्षयमश्नुते ॥२१॥

बाह्यस्पर्शेषु असक्तात्मा विन्दति आत्मनि यत् सुखम् ।

सः ब्रह्मयोगयुक्तात्मा सुखम् अक्षयम् अश्नुते ॥

21. baahya-sparsheṣhv-asaktaatmaa vindaty-aatmani yat-sukham, sa brahma-yoga-yukt-aatmaa sukham-akṣhayam-ashnute

ये हि संस्पर्शजा भोगा दुःखयोनय एव ते ।

आद्यन्तवन्तः कौन्तेय न तेषु रमते बुधः ॥२२॥

ये हि संस्पर्शजाः भोगाः दुःखयोनयः एव ते । आद्यन्तवन्तः कौन्तेय न तेषु रमते बुधः ॥

22. ye hi san-sparshajaa bhogaa duḥkha-yonaya eva te, aadyanta-vantaḥ kaunteya na teṣhu ramate budhaḥ

शक्नोतीहैव यः सोढुं प्राक्शरीरविमोक्षणात् ।

कामक्रोधोद्भवं वेगं स युक्तः स सुखी नरः ॥२३॥

शक्नोति इह एव यः सोढुम् प्राक् शरीरविमोक्षणात् ।

कामक्रोधोद्भवम् वेगम् सः युक्तः सः सुखी नरः ॥

23. shaknote-eha-iva yaḥ soḍhum praak-shareera-vimokṣhaṇaat, kaama-krodh-odbhavam vegan sa yuktaḥ sa sukhee naraḥ

योऽन्तः सुखोऽन्तरारामस्तथान्तर्ज्योतिरेव यः ।

स योगी ब्रह्मनिर्वाणं ब्रह्मभूतोऽधिगच्छति ॥२४॥

यः अन्तः सुखः अन्तरारामः तथा अन्तः ज्योतिः एव यः ।

सः योगी ब्रह्मनिर्वाणम् ब्रह्मभूतः अधिगच्छति ॥

24. yo'ntaḥ sukho'ntaraaraamastathaantarjyotireva yaḥ, sa yogee brahmanirvaaṇam brahmabhooto'dhigach chh ati

लभन्ते ब्रह्मनिर्वाणमृषयः क्षीणकल्मषाः ।

छिन्नद्वैधा यतात्मानः सर्वभूतहिते रताः ॥२५॥

लभन्ते ब्रह्मनिर्वाणम् ऋषयः क्षीणकल्मषाः । छिन्नद्वैधाः यतात्मानः सर्वभूतहिते रताः ॥

25. labhante brahma-nirvaaṇam-riṣhayaḥ kṣheeṇa-kalmaṣhaaḥ, china-dvaidhaa yat-aatmaanaḥ sarva-bhoota-hite rataaḥ

कामक्रोधवियुक्तानां यतीनां यतचेतसाम् ।

अभितो ब्रह्मनिर्वाणं वर्तते विदितात्मनाम् ॥२६॥

काम क्रोध वियुक्तानाम् यतीनाम् यतचेतसाम् ।

अभितः ब्रह्म निर्वाणम् वर्तते विदित् आत्मनाम् ॥

26. kaama-krodha-viyuktaanaañ yateenaañ yatachetasaam, abhito brahma-nirvaaṇam vartate vidit-aatmanaam

स्पर्शान् कृत्वा बहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवान्तरे भ्रुवोः ।

प्राणापानौ समौ कृत्वा नासाभ्यन्तरचारिणौ ॥२७॥

स्पर्शान् कृत्वा बहिः बाह्यान् चक्षुः च एव अन्तरे भ्रुवोः ।

प्राण अपानौ समौ कृत्वा नासाभ्यन्तरचारिणौ ॥

27. sparshaan kritvaa bahir-baahyaañsh-chakṣhush-cha-iva-antare bhruvoḥ, praaṇa-apaanau samau kritvaa naasaabhy-antar-achaariṇau

यतेन्द्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः ।

विगतेच्छाभयक्रोधो यः सदा मुक्त एव सः ॥२८॥

यत इन्द्रिय मनः बुद्धिः मुनिः मोक्षपरायणः । विगत इच्छा भय क्रोधः यः सदा मुक्तः एव सः ॥

28. yat-endriya-mano-buddhir-munir-mokṣha-paraayaṇaḥ, vigat-echchhaa-bhaya-krodho yaḥ sadaa mukta eva saḥ

भोक्तारं यज्ञतपसां सर्वलोकमहेश्वरम् ।

सुहृदं सर्वभूतानां ज्ञात्वा मां शान्तिमृच्छति ॥२९॥

भोक्तारम् यज्ञतपसाम् सर्वलोकमहेश्वरम् ।

सुहृदम् सर्वभूतानाम् ज्ञात्वा माम् शान्तिम् ऋच्छति ॥

29. bhoktaarañ yajña-tapa-saan sarva-loka-maheshvaram, suhridan sarva-bhootaanaañ jñaatvaa maañ shaantim-richchhati